

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**«ПЕНІТЕНЦІАРНА СИСТЕМА
УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНА МОДЕЛЬ»**

Претендент: **Шкута Олег Олегович**
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри професійних та
спеціальних дисциплін
Херсонського факультету ОДУВС

Одеса - 2021

МЕТА РОБОТИ

комплексне дослідження теоретико-прикладних засад функціонування пенітенціарної системи України, формулювання й обґрунтування низки концептуальних наукових положень, висновків і рекомендацій, які є визначальними для подальшого розвитку кримінально-виконавчої системи і її трансформації в пенітенціарну систему нового Європейського зразка.

Загальна кількість наукових праць автора: 58, в тому числі
2 навчальних посібники,
3 монографії (одна з яких за класифікацією SENSE),
2 наукові публікації у періодичних виданнях, які включені до наукометричних баз Scopus.

Загальна кількість посилань – 130
H-індекс (за роботою)=6

Наукова новизна одержаних результатів

вперше:

– виокремлено чинники, врахування яких під час побудови методологічної основи дослідження дало змогу обґрунтувати кримінально-виконавче право як нормативно-правову основу пенітенціарної системи, а саме: 1) важливість й специфіка теоретичних і практичних завдань, що стоять перед юридичною наукою в пенітенціарній сфері в процесі її реформування; 2) комплексний характер самої науки кримінально-виконавчого права, що вимагає від дослідника знання значної кількості самостійних дисциплін, у тому числі й не юридичних; 3) розмаїття методів кримінально-виконавчих досліджень, які залучаються з підключенням інших галузей права та інших наук, зокрема історії, політології, соціології, логіки, психології, педагогіки тощо;

– завдяки теоретичним напрацюванням та отриманим результатам запропоновано авторську класифікацію функцій пенітенціарної системи, а саме: 1) пенітенціарну (загальний вектор діяльності, що диференціюється на підфункції, залежно від елементів мети покарання, мети і завдань пенітенціарного законодавства, пенітенціарної характеристики засуджених (жінок, неповнолітніх, довічників, інвалідів та ін); 2) виправно-ресоціалізаційну (ст. 1 «Мета і завдання пенітенціарного законодавства України», ст. 6 «Виправлення і ресоціалізація засуджених та їх основні засоби» КВК України). При цьому, зважаючи на законодавчі положення ч. 3 ст. 6 КВК України, в її межах слід виділяти підфункції у сферах забезпечення встановленого порядку виконання та відбування покарання (режиму), забезпечення реалізації пробації, залучення засуджених до суспільно корисної праці, проведення з ними соціально-виховної роботи, організації загальноосвітнього і професійно-технічного навчання, громадського впливу; 3) запобіжну (ст. 1 «Мета і завдання пенітенціарного законодавства України»). При цьому основними суб'єктами реалізації цих функцій є оперативні підрозділи виправних колоній; 4) оперативно-розшукову (ст. 1, 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», ст. 104 КВК України «Оперативно-розшукова діяльність у виправних колоніях»; 5) правозастосовні та правоохоронні функції (ст. 6 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»);

- сформульовано авторську позицію, згідно з якою сучасна пенітенціарна система включає в себе всі види установ і органів держави, що здійснюють і забезпечують діяльність із виконання кримінальних покарань та пробації. До неї слід відносити не тільки місця позбавлення волі (на чому наполягає значна частина дослідників), а й інші структурні підрозділи, задіяні у сфері пенітенціарних правовідносин;
- сформульовано авторське визначення пенітенціарної системи держави як сукупності органів і установ, підпорядкованих центральному органу виконавчої влади (Міністерству юстиції України), що забезпечує формування й реалізує державну політику у сфері виконання покарань та пробації, функціонування яких у взаємодії з іншими соціальними інститутами підпорядковано досягненню мети захисту особи, суспільства й держави шляхом виправлення засуджених, ресоціалізації осіб, які відбули покарання, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами, а також запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими;
- виокремлено системоутворювальні ознаки, що становлять зміст поняття «пенітенціарна політика», а саме: 1) визначення основних напрямів, форм, методів і засобів як правотворчої, так і правозастосовної діяльності; 2) визначення відповідних державних органів і установ виконання покарань, пробації та реалізації заходів соціальної адаптації; 3) визначення інших державних органів, які причетні до пенітенціарної діяльності; 4) визначення змісту діяльності громадськості й окремих громадян у процесі виконання/відбування покарань, пробації та реалізації заходів соціальної адаптації; 5) визначення обсягу й змісту сфери пенітенціарних правовідносин;

– запропоновано вважати принципи формування та реалізації пенітенціарної політики й функціонування пенітенціарної системи України відмінними від принципів пенітенціарного законодавства, виконання і відбування покарань (ст. 5 КВК України). Серед них такі: 1) принцип різноманітності видів та підвидів пенітенціарних установ, що враховує необхідність і доцільність роздільного (ізольованого) тримання окремих категорій засуджених; 2) принцип розміщення пенітенціарних установ на території держави з урахуванням оптимального поєднання вимог відбування покарання засудженими переважно у межах адміністративно-територіальної одиниці відповідно до їхнього місця проживання до засудження; 3) принцип організації праці засуджених, як правило, на власних підприємствах пенітенціарних установ;

– виокремлено критерії оцінювання ефективності функціонування пенітенціарної системи з урахуванням таких факторів, як: 1) адміністративно-територіальний (правовий фактор); 2) ресурси, витрачені на функціонування пенітенціарної системи (економічний фактор); 3) постпенітенціарний і пенітенціарний рецидив (фактор ризику кримінально-правової політики); 4) ступінь суспільного схвалення результатів функціонування пенітенціарної системи (фактор суспільного схвалення); 5) коефіцієнт неправомірного поведіння (фактор насильства, знущання, катування); 6) визнання прав і свобод засуджених (фактор захищеності засуджених);

– розроблено авторську Концепцію розвитку пенітенціарної системи України в XXI ст., яка базується на таких ключових аспектах: раціональна гуманізація умов відбування покарання в місцях позбавлення волі, удосконалення системи установ виконання покарань, перехід до повної трудової зайнятості засуджених, вирішення проблем фінансування пенітенціарної системи;

Час наукової роботи за темою 01.09.2008-31.12.2017

Масштаби реалізації:

- «Пенітенціарна система України: теоретико-прикладна модель» – 300 примірників

Результати дослідження впроваджено в освітній процес у зкладах вищої освіти:

- Одеський державний університет внутрішніх справ (м. Одеса),
- Херсонський факультет Одеського державного університету внутрішніх справ (м. Херсон),
- Класичний приватний університет (м. Запоріжжя),
- Університет державної фіскальної служби України (м. Ірпінь).

Практичне значення одержаних результатів

Сформульовано базові положення, які доцільно застосувати для удосконалення функціонування пенітенціарної системи України та її трансформації у пенітенціарну систему, а саме:

– У тексті ч. 1 ст. 63 КК України та розділу III КВК України слова «покарання у виді позбавлення волі» замінити словами «покарання, пов'язані з позбавленням волі».

– У ст. 25 КВК України дати визначення громадської організації, що бере участь у справах кримінально-виконавчої системи, закріпити основні напрями її діяльності. Вважається за необхідне закріпити положення, згідно з яким адміністрація не має права відмовити офіційно зареєстрованим громадським організаціям відвідувати пенітенціарні установи, за винятком випадків, коли є дані про те, що така організація пов'язана з кримінальними структурами. Причому така відмова адміністрації повинна бути вмотивованою та може бути оскаржена в суді. Запропоновано встановити положення, що співпраця пенітенціарних установ та громадських організацій здійснюється на підставі спільного договору між громадською організацією та установою або між громадською організацією і вищим органом. При цьому доцільно додати положення про те, що члени громадських організацій, які мають незняту чи непогашену судимість, у пенітенціарні установи можуть не допускатися з підстав, викладених вище. Слід встановити, що адміністрація або вищий орган у будь-якому випадку зобов'язані вказати причини, з яких громадська організація або її члени не допускаються у кримінально-виконавчі установи.

– **Частина 1 ст. 102 КК України викласти в такій редакції:**
«Покарання у виді позбавлення волі особам, які не досягли до вчинення злочину вісімнадцятирічного віку, може бути призначене на строк від шести місяців до десяти років, крім випадків, передбачених пунктом 5 частини третьої цієї статті. Неповнолітні, засуджені до покарання у виді позбавлення волі на певний строк, відбувають його в умовах ізоляції у спеціальних виховних установах».

– **Статтю 104 КВК України викласти в такій редакції:**
«Стаття 104. Оперативно-розшукова діяльність в органах і установах виконання покарань, слідчих ізоляторах
1. Відповідно до закону в органах і установах виконання покарань, слідчих ізоляторах здійснюється оперативно-розшукова діяльність, основним завданням якої є пошук і фіксація фактичних даних про протиправну діяльність окремих осіб та груп з метою: забезпечення безпеки засуджених, персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України та інших осіб; запобігання і виявлення злочинів, вчинених в органах і установах виконання покарань, слідчих ізоляторах, а також порушень установленого порядку відбування покарання і попереднього ув'язнення; вивчення причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів та інших правопорушень; надання правоохоронним органам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність або кримінальне провадження, допомоги в розкритті, припиненні та запобігання злочинам.

– **Статтю 104 КВК України викласти в такій редакції (частина 2):**

2. Оперативно-розшукова діяльність здійснюється оперативними підрозділами органів і установ виконання покарань, слідчих ізоляторів». До змісту цієї правової бази, на нашу думку, і, спираючись на наявні наукові напрацювання, в яких взято участь і автором дослідження (в межах наукової діяльності, здійснюваної науковою школою «Інтелект»), мають увійти такі нормативно-правові акти інноваційного характеру: пенітенціарна доктрина України; Закон України «Про засади пенітенціарної політики України»; Закон України «Про пенітенціарну систему України»; Основи пенітенціарного законодавства України; Пенітенціарний кодекс України; Закон України «Про пенітенціарну та постпенітенціарну діяльність інститутів громадянського суспільства»; Загальнодержавна програма сприяння суб'єктам, залученим до пенітенціарної та постпенітенціарної діяльності (в рамках якої передбачити систему організаційно-правових, соціально-економічних, фінансових, податкових та інших гарантій і пільг, адресованих відповідним суб'єктам).